

The uniqueness of family farms is the lack of the phenomenon of net profit, and its replacement by the category of labor income when the payment is generated for the year, not the working day.

Summing up the European approach to the understanding of the role of family farms in implementing the principles of sustainable development it becomes clear that this task force became the basis of support for agricultural policy. In the above definitions there are two important points. First, it considers the activity of farms using family labour. Secondly, it limits the family farm household. From a sociological perspective, family farming is associated with family values such as tradition, continuity and commitment.

Proof of the necessity of stimulating the development of private farms in Ukraine is quite high-their role in food security of the country and the sustainable development of rural areas.

So, private farm in its current form is parcelama economy, which is based on the employment of members of rural households and the simplest of tools. The principal feature of the functioning of this form of management is to motivate activities to provide food to all its members. In the implementation of the activities of PF to the problem of providing food passes over the economic efficiency of its production.

The preservation of the PF in its present form contributes to the existing order of taxation, according to which they are not taxed on income of individuals. Paid by owners of PF land tax, because of their insignificant magnitude, does not significantly affect the efficiency of management of this legal form. Such as PF as a specific form of informal agrarian economy is realized by the majority of the rural population and affects their behavior.

Key words. Private farms, functions, farm household self-sufficiency.

Надійшла 20.09.2017 р.

УДК 631.115.1

БИБА В.А., аспірант

Науковий керівник – **ВАРЧЕНКО О.М.**, д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»

В статті розглядаються теоретико-методологічні підходи щодо трактування поняття «фермерське господарство». Розкриті основні відмінності між особистими та фермерськими господарства. Незважаючи на прийняття відповідного закону, що регулює діяльність фермерське господарство (ФГ), рівень їх правового забезпечення залишився низьким. Встановлено, що визначальні ідентифікаційні ознаки ФГ виражені досить слабо. При спробах класифікації масиву фермерських господарств у вітчизняній практиці не було враховано міжнародний досвід і підходи, які успішно використовуються в тому числі органами управління Європейського Союзу.

Фермерське господарство є організаційно-правовою формою підприємницької діяльності як на індивідуальній (сімейній), так і на дрібногруповій основі. Хоча б для одного із членів селянського господарства (його власника) ведення такого господарства має бути основним видом діяльності.

Ключові слова. Фермерське господарство, порогове значення, ідентифікаційні ознаки, організаційно-правова форма.

Постановка проблеми. Проведена в Україні аграрна реформа передбачала за мету створення необхідних умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі. Однією з таких форм, найбільш адекватних ринковим відносинам, є фермерські господарства.

Активне формування фермерських господарств, що розпочалося у 1992 р., в 1998 р. істотно сповільнилося, частина створених суб'єктів господарювання припинили свою господарську діяльність. Поспішне і далеко не завжди продумане проведення аграрних перетворень, наявність адміністративних бар'єрів та інші негативні явища не дозволили в стислі терміни досягти прийнятної рівня ефективності виробництва у фермерських господарствах. Це було зумовлено не тільки економічною кризою, характерною для всього народного господарства країни, але і відсутністю концепції розвитку фермерського сектору в загальній структурі багатуокладної економіки аграрної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан і перспективи розвитку фермерських господарств досліджували у наукових працях такі вітчизняні і зарубіжні вчені: Горьовий В.П., Липчук В.В., Гнатишин Л.Б., Кордоба О.М., Месель-Веселяк В.Я., Касл Е., Беккер М., Нельсон А., Саблук П.Т., Стельмашук А.М., Возний К.З., Шульський М.Г. та ін.

Метою дослідження є розробка теоретичних і методичних підходів щодо трактування поняття «фермерське господарство».

Матеріал і методика дослідження. За теоретичну та методологічну базу дослідження взяті праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо трактування поняття «фермерське господарство».. У результаті дослідження використовували сучасні методи загальнонаукового та економічного пізнання суспільно-господарських явищ і просів: історичний та монографічний, діалектичний, абстрактно-логічний, графічний та ін.

Основні результати дослідження. Відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства [1].

Нині в практичній діяльності спостерігаються випадки, що деякі ОСГ за станом матеріально-технічної бази і розміром сільськогосподарських угідь відповідають фермерським господарствам і при цьому здійснюють товарне виробництво. Водночас плата за землю у 5-6 разів менша порівняно з розміром єдиного податку 4 –ї групи платників податків [2].

У зв'язку з цим проведено розмежування між поняттям «особисте селянське господарство» та «фермерське господарство».

Відмінності можна простежити за багатьма параметрами.

1. Право на землю. Ділянки для ведення ОСГ (присадибні ділянки і польові наділи) можуть надаватися громадянам переважно в особисту власність, а також в оренду. На відміну від них земельні ділянки для садівництва і городництва виділяються, як правило, місцевими органами влади із земель запасу в оренду. Ці ділянки використовуються для вирощування овочів, картоплі, баштанних і ягідних культур, але не багаторічних рослин. За необхідності на ділянках, що відводять під городництво і садівництво, можуть зводитися тимчасові будівлі індивідуального або загального користування для відпочинку, зберігання городнього інвентарю й укриття від негоди. У разі припинення права користування зазначеними ділянками зведені на них тимчасові будівлі підлягають знесенню власниками за їх рахунок, без відшкодування вартості будівель. Капітальні будови (житлові будинки, садові будиночки) на таких ділянках зводити не дозволяється.

Також на умовах оренди або тимчасового користування надаються земельні ділянки для сінокосіння й випасання худоби сільським домогосподарствам. Фермерським господарствам на основі Закону України «Про фермерське господарство» земельна ділянка передається у приватну власність.

2. Обсяги землекористування. Між ОСГ і колективним садівництвом й городництвом зберігаються відмінності в обсязі землеволодіння і землекористування, незважаючи на те, що розміри ділянок, які виділяються для садівництва і городництва, за останні роки збільшувалися та регулювалися місцевими органами влади. За чинним законодавством площа землекористування може становити до 2 га, проте можливе її збільшення за рахунок приєднання земельних паїв членів сільської сім'ї, які виділені в натурі.

Розмір фермерського землеволодіння становить до 50 га сільськогосподарських угідь на основі чинного земельного законодавства, проте може бути збільшений за рахунок оренди земельних паїв.

3. Надання ділянки та її використання. Ділянки для ведення ОСГ надаються громадянам, що проживають у сільській місцевості «в індивідуальному порядку». Одержання ділянок для садівництва й городництва здійснюється, як правило, «колективно» – на відповідне товариство, а вже всередині товариства розподіляються у власність (володіння) або в оренду (у городніх товариствах) окремих членів товариства. Виділення землі для дачно-будівельних кооперативів відбувається так же само.

Використання присадибних ділянок для ОСГ і ділянок для садівництва, як правило, здійснюється кожною родиною індивідуально.

Земельні ділянки для фермерських господарств виділяються з державного земельного фонду.

4. Місцезоташування ділянок. Ділянки для ОСГ розташовані за місцем проживання їх власників – поруч із будинком, ділянки для городництва, садівництва й під дачі – на достатньому віддаленні від будинку, іноді – на дуже значному (садівництво), тому виникають проблеми транспорту, охорони ділянок, садових будиночків й інвентарю, забезпечення садівників у літній

сезон необхідними продуктами харчування через сільські магазини, організації самоврядування в садівничих товариствах, розвитку в них соціальної інфраструктури.

Останнім часом землекористування ОСГ забезпечувалося або розширювалося за рахунок земель, наданих за межами житлової забудови. У 60-х роках минулого століття це відбувалося внаслідок ущільненої забудови: будівництва на селі багатоквартирних будинків без присадибних ділянок або зведення котеджів із невеликими за розмірами присадибними ділянками (0,03–0,04 га) і винесенням садів і городів за межі житла. Нині ж це пов'язано також з неможливістю розширити площу присадибної ділянки з огляду на особливості сільського розселення й безальтернативну можливість збільшити землекористування в ОСГ лише за рахунок польових земель, зокрема земельного паю.

Присадибна ділянка, оскільки вона розташовується поруч із будинком, виділяється одна на сільську сім'ю (ділянки для ОСГ у полях можуть надаватися в різних місцях, зазвичай недалеко від села, і враховуються як одне землекористування). Правовий статус присадибної ділянки й польового наділу для ОСГ однаковий. Процес виділення польових наділів називається «розширення присадибної земельної ділянки». Інша річ, якщо її виділяють місцеві органи влади для індивідуального пасовища, тобто вона надається в оренду за рахунок земель державного запасу та резерву. Садових і городніх ділянок, на відміну від присадибних, в однієї родини може бути кілька.

5. Спеціалізація. У садівничих і городніх товариствах виробляється майже винятково рослинницька продукція (вирощування овочів і фруктів). ОСГ мають зазвичай багатогалузевий напрям, де крім рослинницької одержують і тваринницьку продукцію.

Фермерські господарства в основному спеціалізуються на виробництві рослинницької продукції.

6. Рівень товарності. Садівництво й городництво, як уже зазначалося, має майже винятково споживче призначення, забезпечуючи потреби родини. Особистому селянському господарству частково, хоча й невеликою мірою, притаманний товарний напрям, що особливо виражено в приміській зоні, де забезпечується можливість товаровиробникам сільськогосподарської продукції одержувати диференціальну ренту за місцем розташування.

Товарними завжди вважалися господарства громадян, які займалися кролівництвом, бджільництвом, розведенням нутрій, псців та інших хутрових звірів, вирощуванням квітів, грибів тощо.

Стосовно фермерських господарств, то вони, незалежно від спеціалізації, створюються як підприємницькі, товарні господарства. Визначення селянства, на протипагу фермерству, зазвичай ґрунтується на співвідношенні товарного і натурального виробництва (ступеня включеності в ринок); на мобільності селянської робочої сили, землі та кредиту; селянській мотивації до виробництва для «самозабезпечення» (на протипагу сільськогосподарським підприємцям); індивідуалізації виробничих підприємств і законів про власність; заміні сімейної праці найманою і т. п.

Відповідно до цього існують певні відмінності в системі оподаткування та соціального страхування. Фермери сплачують фіксований сільськогосподарський податок, ПДВ, відраховують обов'язкові внески у фонди соціального страхування. Власники ОСГ сплачують лише земельний податок і деякі місцеві податки та збори.

7. Зайнятість і тип власника. Праця в особистому господарстві для більшості працездатних його членів є цілорічною, але вторинною сферою зайнятості, для садівників і городників – не тільки вторинною сферою зайнятості, а й сезонною роботою, причому за обсягом істотно меншою, ніж у присадибному господарстві.

Праця у фермерському господарстві залишається основною і єдиною сферою зайнятості членів селянської родини.

8. Величина доходу від здійснення виробничої діяльності. Проблема розмежування особистих селянських господарств від фермерських досить болюча для нашого суспільства. Достатньо нагадати проблеми з фіскальними органами, що виникли в ОСГ, які спеціалізувалися на розведенні хутрових звірів, і які врешті-решт призвели до знищення звіроферм.

На думку П. В. Савченка, Е. Ф. Авдокушина, М. Ст. Алімана селянські, фермерські, сімейні, трудові господарства використовуються для визначення однотипної організаційної форми сільськогосподарської діяльності, вільного підприємництва. Різноманітність назв обумовлена швидше місцевими, національними особливостями. Так, для Англії, Канади, США традиційним є поняття «фермерське господарство»; для Німеччини, України більш природним є термін «се-

лянське господарство». У межах сільської громади можливі різні форми сільськогосподарської діяльності – як колективні, так і індивідуальні. Одна з форм індивідуальної діяльності – фермерське господарство [3].

Незважаючи на прийняття відповідного закону, що регулює діяльність фермерського господарства (ФГ), рівень їх правового забезпечення залишився низьким. Визначальні ідентифікаційні ознаки ФГ виражені досить слабо. За спроб класифікації масиву фермерських господарств у вітчизняній практиці не було враховано міжнародний досвід і підходи, які успішно використовуються в тому числі органами управління Європейського Союзу.

Проте в усіх розвинених країнах світу встановлено порогові показники, досягнувши яких сільське домашнє господарство вважається вже не підсобним, а фермерським: у США – це дохід в розмірі 1 тис. дол. за рік, в Німеччині – утримання 1 га ріллі або 3 корів чи 5 свиней, у Данії – 300 євро річного прибутку.

Значна кількість дрібних ферм у загальній популяції фермерських господарств є загальновиразним феноменом більшості країн світу. Труднощі класифікації ферм пояснюються їх надзвичайним різноманіттям. Для того щоб виділити натуральні господарства в окрему категорію, яким притаманна специфічна економічна природа та цілеорієнтація, в статистиці ЄС введено поняття «сільськогосподарська активність» (agricultural activity), яке визначається «пороговим» рівнем виробництва (output threshold). При цьому єдиних показників за визначення релевантних кордонів фермерської популяції в ЄС не існує, що пояснюється різноманіттям природно-географічних, історичних та економічних умов країн Європейського Співтовариства. Пороговий рівень сільськогосподарської активності, наприклад у Нідерландах, становить 3 га за виробництва пшениці або 1,6 га за вирощування цукрових буряків. Сільськогосподарська активність ферм, нижча цього порога, не відображається в статистичній інформації, а саме господарство не визнається виробником сільськогосподарської продукції. Однак необхідно враховувати, що обсяг виробленої продукції виключеними із спостережень малими фермами не має перевищувати 1 %, а, в деяких випадках – 2 % валового виробництва. Для того щоб відповідати цим умовам, кожна країна – учасниця ЄС самостійно визначає пороговий рівень сільськогосподарської активності. Так, в Угорщині в період її вступу до Європейського Союзу національна служба статистики змушена була використовувати як власні, так і міжнародні методики за формування первинного матеріалу об'єктів спостереження, для його гармонізації з європейською практикою [4].

Поняття «ферми» в статистиці Угорщини до 2012 р. включало комбінацію фізичних індикаторів за оцінки виробництва сільськогосподарської продукції. Проте з використанням методики ЄС на основі порогових значень вартості аграрної продукції в сільськогосподарському переписі 2012 р. фізичні показники для оцінки ферм змінилися незначно (табл. 1).

Таблиця 1 – Порогові значення показників сільськогосподарських переписів за період 1972–2012 рр. в Угорщині

Показник	Рік перепису				
	1972	1981	1991	1994	2012
Загальна площа ріллі, га	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Сади, виноградники, городи, га	0,08	0,08	0,08	0,08	0,05
Велика рогата худоба, гол.	1	1	1	1	1
Свині, гол.	1	1	1	1	1
Коні, гол.	1	1	1	1	1
Вівці, гол.	1	1	1	1	1
Птиця, гол.	50	50	50	50	50
Бджоли (вулики), шт.	20	20	25	25	5
Кролі, гол.	20	20	25	25	25
Інші дрібні тварини, гол.	–	–	25	25	25

Джерело: [5].

Грунтуючись на методиці Євростату, частка ферм в Угорщині, які виробляли продукцію для власних потреб, досягла 60%, близько 28% господарств виробляли продукцію як для реалізації на ринку, так і для власного споживання. Тільки 12% ферм реалізовували свою продукцію на відкритому ринку. Аналогічна структура сільського господарства властива всім країнам ЄС, що

підтверджується даними регулярних Оглядів структури ферм (Farm Structure Survey-FSS), які готують національні служби статистики країн ЄС.

Вперше сільськогосподарський перепис у вигляді FSS у цілому по ЄС-27 був проведений в 2010 р. Поріг сільськогосподарської активності, за якого ферму включали у статистичний масив спостережень, становив не менше 1 га. Для деяких країн ЄС, таких як Чехія, Данія, Німеччина і Великобританія, як виняток поріг FSS-2010 було встановлено на рівні 5 га. При цьому господарства з дрібними земельними ділянками враховувалися статистикою як «kitchen garden», тобто «город», що пояснюється їх істотною роллю в житті сільського домогосподарства.

Згідно з рекомендаціями Комісії з регулювання правил ЄС 1200/2009 від 30.11.2009 р., Євростат офіційно ввів у систему статистичного спостереження поняття «город» («kitchen garden»), що являє собою земельну ділянку, призначену для забезпечення потреб сім'ї і яка знаходиться поза основною площею сільськогосподарських угідь. Неважко помітити, що «kitchen garden» є аналогом присадибної ділянки ОСГ [5].

Сільськогосподарський перепис FSS 2010 охопив 12 млн ферм, які вели господарську діяльність у ЄС-27. Необхідно зазначити, що 49 % об'єктів спостереження мали менше 2 га сільськогосподарських земель, при цьому 325 тис. господарств, а це близько 3 % загальної кількості ферм, володіли земельними ділянками 100 га і більше. Дрібні ферми до 2 га займали тільки 2% загальної площі сільськогосподарських угідь ЄС-27, тоді як на ферми з ділянками 100 га і вище доводилося 50% всіх площ, що підтверджується і практикою використання земель сільськогосподарського призначення у Російській Федерації [6].

Узагальнено практику регулювання розвитку сімейного фермерства в ЄС, яке регулюється як національними політиками підтримки окремих країн, так і загальними європейськими стратегіями та заходами, зокрема: «Європа 2020» з акцентом на підвищення рівня зайнятості на сільських територіях та розвитку потенціалу сільських мешканців; пакет програм САП на 2014-2020 рр. з новим напрямом формування системи прямих виплат та заходів підтримки розвитку сільських територій; «Пакет підтримки якості продукції» із визначенням важливості географічних зазначень продукції та ролі фермерів на локальних агропродовольчих ринках та інші [7]. Саме для цих форм господарювання застосовуються найбільші за кількістю спрощення в реєстрації, веденні обліку, звітності, найсуттєвіші за обсягом податкові пільги та пряма підтримка. Практично в усіх країнах ЄС громадяни мають право займатись сільськогосподарською діяльністю без реєстрації юридичної особи, лише сповістивши про це податкові органи. Оподаткування такої діяльності громадян здійснюється згідно з національними законами про податки з доходів (прибутків) фізичних осіб, які містять цілі розділи, якими встановлюються відповідні законодавчі рамки.

Так, згідно з Директивою 112/2006 Ради Європи [8], наприклад, встановлюються єдині підходи у наданні найменшим фермерським господарствам права сплачувати ПДВ за паушальним методом (по компенсаційних ставках від всієї ціни (вартості), а не ставках на додану вартість у ній). Іншим прикладом є Директива 1307/2013 [9], яка встановлює правила прямих виплат фермерським господарствам в контексті реалізації Спільної Аграрної Політики на 2014-2020 роки. Згідно з нею країни Євросоюзу зобов'язані спрямовувати не менш ніж 25% від першого пілару (загального обсягу коштів на пряму підтримку) на виплати починаючим фермерам протягом перших п'яти років їх діяльності. Європейська практика державного регулювання доходів, як однієї із форм соціального забезпечення, передбачає виплати по безробіттю та універсальні державні пенсії, що застосовуються для власників фермерських господарств, як і для інших фізичних осіб за умов бідності чи досягнення пенсійного віку [10]. Крім того, існують спеціальні механізми виключно для фермерів для забезпечення як поточних, так і пенсійних доходів (напр. зниження податкових ставок у випадку досягнення певних рівнів річного доходу господарства). Проте такі заходи, спрямовані на уникнення банкрутства в особливо важкі періоди економічного розвитку, можуть сповільнити процес структурних змін [11].

Заслуговує на увагу вітчизняної практики досвід Польщі, де сімейні фермери звільняються від сплати пенсійних внесків під час здійснення господарської діяльності. Окрім цього в Польщі діють програми стимулювання розвитку малих сімейних фермерських господарств, зокрема: дотації для молодих фермерів, допомога при створенні кооперативів, доплати для реструктуризації малих фермерських господарств та підтримка при відкритті бізнесу. Крім того, малі фермерські господарства

можуть отримати додатково допомогу в переробці виготовленої продукції та виробництві товарів кінцевого споживання за рахунок зниження податкового навантаження [12].

Характерною особливістю європейського законодавства є наявність нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання значного роздроблення земель, захист прав та інтересів дрібних товаровиробників, земельних орендарів та власників земельних угідь, що не зайняті фермерством [13]. Так, в Австрії з метою уникнення відсутніх господарів чи так званих «фермерів вихідного дня», власників новопроданих ділянок сільськогосподарського призначення зобов'язують проживати в безпосередній близькості до неї та підтвердити свою компетентність в сільському господарстві на основі досвіду або освіти, а у Німеччині діє Федеральний закон «Про планування землекористування», що вимагає прийняття політики, спрямованої на підтримку «традиційного ведення селянського господарства» як ефективного сектору економіки [14]. Отже, узагальнення зарубіжної практики підтримки сімейних фермерських господарств відображає різноманітність підходів та інструментів стимулювання розвитку відповідних господарських суб'єктів, а, отже, в умовах обмеженого бюджетного фінансування вітчизняного аграрного сектору особлива увага має бути приділена нефінансовим методам підтримки (тобто заходи протекціонізму, пільгове оподаткування та кредитування, стимулювання розвитку підприємницьких навичок та підвищення кваліфікації, дерегуляція тощо).

Висновки. Таким чином, робимо висновок про доцільність уведення на законодавчому рівні критерію порогової сільськогосподарської активності, що дозволяє вивести особисті господарства з масиву традиційних сільгосптоваровиробників, що дасть можливість виключити розуміння фермерського господарства як форми масового малого підприємництва.

Фермерське господарство є організаційно-правовою формою підприємницької діяльності як на індивідуальній (сімейній), так і на дрібногруповій основі. Хоча б для одного із членів селянського господарства (його власника) ведення такого господарства має бути основним видом діяльності.

Тим часом, навіть у країні «суцільної фермеризації» – США, велика кількість фермерів і членів їхніх родин живуть в основному на доходи від позафермерської діяльності. І хоча вони, як зазначає Б.Л. Черпанов «перебувають на периферії американського сільського господарства й представляють по суті справи підсобні господарства їхніх власників», проте досить поширені й називаються в літературі також «фермами-дачами» або «хобі-фермами» [15].

Це явище іноді називають "фермерством неповного часу", на яке, за словами Н.Г. Ведрова, «довго дивилися як на якийсь перехідний стан або як на відхід з фермерства, або як на прихід у фермерство. Пора, нарешті, зрозуміти, що ми маємо справу зі стійким, життєздатним і постійним феноменом» [16].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973-IV (станом на 01.05.2016) // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.
2. Свиноус І.В., Микитюк Д.М. Концептуальні засади функціонування особистих селянських господарств. Продуктивність агропромислового виробництва: Науково-практичний збірник (економічні науки). 2013. № 23. С.37 – 42.
3. Дугин П.И., Сысоева М.Г., Дугина Т.И. Личные подсобные хозяйства граждан, их состояние и эффективность (социально-экономический аспект). Международный сельскохозяйственный журнал: земельные отношения и землеустройство. 1998. № 4. С. 22–28.
4. Чорна Ю.М. Особисті селянські господарства серед суб'єктів власності і господарювання в аграрній сфері економіки. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2009. № 3. С. 76–80.
5. Eurostat Pocketbooks. Agriculture, fishery and forestry statistics. 2012 Edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012.
6. Прауст, Р. Малые семейные фермы. Экономика сельского хозяйства России. 1997. № 2.
7. Family farming in Europe: challenges and prospects / Policy department B: Structural and Cohesion Policies. EU. 2014. 59 p., с. 47.
8. Директива Ради 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість: Міжнародний документ від 28.11.2006 за № 2006/112/ЄС . URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
9. Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council
10. Івченко В.Є. Європейський досвід державної підтримки сімейного фермерства. Теоретичне і практичне аспекти розвитку сучасної науки: збірник статей науковців (Ченстохова, 29-30 червня 2016 р.). Warszawa, 2016. С. 36-38., с. 36.
11. Chang H.H., Meyerhoefer C.D., D.R. Just. (2014). How Do Health and Social Insurance Programmes Affect the Land and Labour Allocations of Farm Households? Evidence from Taiwan, Journal of Agricultural Economics. № 65 (1). pp. 68-86.

12. Konferencja «Rodzinne gospodarstwa rolne – najważniejsze wyzwania i priorytety». Senat Rzeczypospolitej Polskiej. – Av.in.: <http://www.senat.gov.pl/aktualnosci/art,6131,konferencja-rodzinne-gospodarstwarolne-najwazniejsze-wyzwania-i-priorytety.html>.

13. Swinnen J., Van Herck K., Vranken L. (2013). Land market regulations in the EU. Land, labour and capital markets in European agriculture: Diversity under common policy (CEPS). pp. 154-170., c. 158-160.

14. Food, Conservation and Energy act of 2008: Public Law 110-234. Av.in.: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-110publ234/contentdetail.html>, c. 13

15. Черепанов М. Организация крестьянского хозяйства на базе ЛПХ . АПК: экономика, управление. 1992. № 4. С.85–86.

16. Ведров Н.Г. Фермерство или община? Земля сибирская, дальневосточная. 1992. № 5-6. С. 8-9.

REFERENCES

1. Pro fermers'ke gospodarstvo : Zakon Ukraïny [On Farmers: The Law of Ukraine] vid 19.06.2003 № 973-IV (stanom na 01.05.2016). Oficijnyj veb- portal Verhovnoi' Rady Ukraïny. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.

2. Svynous I.V., Mykytjuk D.M. (2013). Konceptual'ni zasady funkcionuvannja osobystyh seljans'kyh gospodarstv. Produktyvniost' agropromyslovogo vyrobnyctva: Naukovo-praktychnyj zbirnyk (ekonomichni nauky). [Conceptual principles of the functioning of private peasant farms. Productivity of agro-industrial production: Scientific and practical collection (economic sciences)]. № 23. pp. 37–42.

3. Dugyn P.Y., Sьsоеva M.G., Dugyna T.Y. (1998). Lychnye podsobnye hozjajstva grazhdan, yh sostojanye y эffektivnost' (socyal'no–экономическыj аспект). Mezhdunarodnyj sel'skohozjaj–stvennyj zhurnal: zemel'nye otnoshenija y zemleustrojstvo. [Personal subsidiary farms of citizens, their condition and efficiency (socio-economic aspect). International Agricultural Journal: Land Relations and Land Management]. № 4. pp. 22–28.

4. Chorna Ju.M. Osobyti seljans'ki gospodarstva sered sub'jektiv vlasnosti i gospodarjuvannja v agrarnij sferi ekonomiky. Derzhava ta regiony. Serija: Ekonomika ta pidpryjemnyctvo [Personal peasant farms among subjects of ownership and management in the agrarian sector of the economy. State and regions. Series: Economics and Business]. 2009. № 3. pp. 76–80.

5. Eurostat Pocketbooks. Agriculture, fishery and forestry statistics. 2012 Edition. Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2012.

6. Praust, R. Малые семейные фермы. Экономика sel'skogo hozjajstva Rossyy [Small family farms. Russian agriculture economy]. 1997. № 2.

7. Family farming in Europe: challenges and prospects / Policy department B: Structural and Cohesion Policies. EU. 2014. 59 p., c. 47.

8. Dyrektyva Rady 2006/112/JeS pro spil'nu systemu podatku na dodanu vartist': Mizhnarodnyj dokument [Council Директива 2006/112 / EC on a common system of value added tax: International document]. vid 28.11.2006 za № 2006/112/JeS . URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

9. Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council

10. Ivchenko V.Je. (2016). Jevropejs'kyj dosvid derzhavnoi' pidtrymky simejnogo fermerstva. [European experience of state support for family farming]. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju wspólczesnej nauki: zbiór artykułów naukowych (Chenstohova, 29-30 chervnja 2016 r.). Warszawa, pp. 36-38.

11. Chang H.H., Meyerhoefer C.D., D.R. Just. (2014). How Do Health and Social Insurance Programmes Affect the Land and Labour Allocations of Farm Households? Evidence from Taiwan, Journal of Agricultural Economics. № 65 (1). pp. 68-86.

12. Konferencja «Rodzinne gospodarstwa rolne – najważniejsze wyzwania i priorytety». Senat Rzeczypospolitej Polskiej. Av.in.: <http://www.senat.gov.pl/aktualnosci/art,6131,konferencja-rodzinne-gospodarstwarolne-najwazniejsze-wyzwania-i-priorytety.html>.

13. Swinnen J., Van Herck K., Vranken L. (2013). Land market regulations in the EU. Land, labour and capital markets in European agriculture: Diversity under common policy (CEPS). pp. 154-170.

14. Food, Conservation and Energy act of 2008: Public Law 110-234. Av.in.: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-110publ234/contentdetail.html>, p. 13

15. Cherepanov M. Organyzacyja krest'janskogo hozjajstva na baze LPH . APK: эконоmyka, upravlenye [Organization of peasant farming on the basis of LPH. Agribusiness: Economics, Management]. 1992. № 4. pp.85–86.

16. Vedrov N.G. (1992). Fermerstvo yly obshhyna? Zemlja sybyskaja, dal'nevostochnaja [A farm or a community? Siberian, Far Eastern land]. № 5-6. pp. 8-9.

Методологические подходы к трактовке понятия «фермерское хозяйство»

Биба В.А.

В статье рассматриваются теоретико-методологические подходы к трактовке понятия «фермерское хозяйство». Раскрыты основные различия между личными и фермерскими хозяйствами. Несмотря на принятие соответствующего закона, регулирующего деятельность фермерское хозяйство (ФХ), уровень их правового обеспечения остался низким. Установлено, что определяющие идентификационные признаки ФГ выражены достаточно слабо. При попытках классификации массива фермерских хозяйств в отечественной практике не было учтено международный опыт и подходы, которые успешно используются в том числе органами управления Европейского Союза.

Фермерское хозяйство является организационно-правовой формой предпринимательской деятельности как на индивидуальной (семейной), так и на мелкогрупповой основе. Хотя бы для одного из членов крестьянского хозяйства (его владельца) ведение такого хозяйства должна быть основным видом деятельности.

Ключевые слова: фермерское хозяйство, пороговое значение, идентификационные признаки, организационно-правовая форма.

Methodological approaches to the interpretation of the concept "farm"

Biba V. A.

The purpose of the article. The aim of the study is to develop theoretical and methodological approaches regarding the interpretation of the concept "farm".

Research methods. For theoretical and methodological base of the research taken from the works of Russian and foreign scientists concerning interpretation of the concept of "farm".. the study used modern methods of scientific and economic knowledge of the socio-economic phenomena and sank: historical and monographic, dialectical and abstract-logical, graphical, etc.

The main results of the study. Active formation of farms that started in 1992, in 1998 slowed significantly, part of the generated entities have ceased their business activity. Hasty and not always prudent conduct of agrarian reforms, the presence of administrative barriers and other negative phenomena not allowed in short time to achieve an acceptable level of performance of production farms. This was due not only to the economic crisis that affects the entire national economy, but also the lack of the concept of development of the farm sector in the overall structure of a mixed economy the agricultural sector.

It is established that according to the law of Ukraine "On the farm" farming is a form of entrepreneurial activity of citizens with the creation of a legal entity wishing to produce marketable agricultural products, to do its processing and marketing with the purpose of gaining profit on the land granted to them for farming.

In this context, I will draw a distinction between the concept of "private farm" and "farm" and the differences between them.

It is revealed that in recent years, land use PF provided or expanded at the expense of the lands granted outside of the residential development. In the 60-ies of the last century, it was due to the compacted construction: construction in rural areas of apartment buildings without gardens, or the erection of cottages with small-sized garden plots and making orchards and gardens outside the housing. Now it is also associated with the inability to expand the area of the infield, given the characteristics of rural settlements and uncontested opportunity to increase land use in PF only by field land, including land share.

It is established that farmland because it is close to home, is one rural family. The legal status of the infield and field wear for PF are the same. The process of allocation of field plots is called the "extension of plots of land". Another thing, if it is allocated by local authorities for individual pastures, that is, it is available for rent at the expense of lands of the state reserve. Garden and vegetable plots, unlike a household, a family may be few.

Revealed that specialize in horticultural and gardening partnerships is almost exclusively vegetal products. PF usually have a multidisciplinary character, where in addition to get crop and livestock products.

Analyzes that, despite the adoption of the law regulating the activities of the farm (PF), their level of legal security has remained low. Determine identification characteristics PF is expressed rather weakly. When attempting a classification of the array of farms in domestic practice were not taken into account the international experience and approaches that have been used successfully in the management bodies of the European Union.

Revealed that a significant number of small farms in the General population of farms is a well-recognized phenomenon in most countries of the world. In order to highlight the natural economy in a separate category, which has specific economic nature and clear, in statistics, the EU introduced the concept of "agricultural activity" (agricultural activity), which is determined by the "threshold" level of production (output threshold).

The experience of Poland, where family farmers are exempt from paying pension contributions during the economic activities. In addition, Poland has programs to encourage the development of small family farms, in particular: subsidies for young farmers, assistance in establishing cooperatives, co-pay for the restructuring of small farms and support for starting a business.

In the process of doing the research the author came to the conclusion about the advisability of introducing at the legislative level of the criterion threshold of agricultural activity that allows you to private households from an array of traditional farmers, which will allow to exclude the understanding of farming as a form of massive small business.

It is revealed that even the country's "solid fermezza" – the United States, a large number of farmers and their families live mainly on the income from postmarker activities. And although they, as noted by B. L. Chebanov M. "are on the periphery of American agriculture and are in fact the households of their owners", but are quite common and are referred to in the literature as the "farm-villas" or "hobby farm".

Key words: farm, private farm, farm, agricultural producers.

Надійшла 20.09.2017 р.

УДК 338.439.5:637

БОЖИДАРНИК Т.В., д-р екон. наук

Луцький національний технічний університет

ІВАНОВА Л.С., ГУРА А.М., кандидати екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В статті проведено оцінку сучасного стану молочного скотарства сільськогосподарських підприємств України. Визначені основні причини кризового стану виробництва молока в господарствах корпоративного сектору аграрного сектору України. Встановлено, що основною причиною критичного стану в галузі, в тому